

Piese care au putut fi scrise și jucate

„TIMP ȘI ADEVĂR“

Piesa Timp și adevăr am scris-o — așa cum am mărturisit și în alte ocazii — după Congresul al IX-lea al partidului, eveniment epocal în viața poporului român, care, pe drept cuvânt, a deschis un drum nou, liber, gândirii și acțiunii revoluționare în toate domeniile de activitate, inclusiv în cel al creației literar-artistice.

Analiza profund științifică, în spirit critic, a activității de construcție socialistă, pe care conducătorul partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a făcut-o, stabilind orientările de perspectivă (pornind de la necesitatea înlăturării tuturor denaturărilor și abuzurilor, a tot ce era vechi și perimat, a dogmatismului și șablonismului), a stîrnit în conștiința mea, ca și în conștiința întregului popor, un ecou extraordinar. Se deschidea o eră nouă, eram conștientă că pășeam într-un alt timp și un alt adevăr. Un timp, de data aceasta, în concordanță deplină cu propriul său adevăr, capabil să pună ordine în evaluarea valorilor, să instaureze un climat sănătos de muncă, de cinste și drepte, în relațiile dintre oameni, să elimine cu curaj obtuzitatea în gândirea politică, crorile și denaturările grave săvîrșite.

Reabilitarea celor nedreptățiți (în viață sau post-mortem), act uman fără precedent în istoria poporului român, mi-a inspirat

---

„INIMA“

Scrisesem mai multe piese într-un act care circulau prin redacțiile revistelor sub forma unui volum recomandat de prefața unuia dintre cei mai importanți critici de teatru ai momentului și după fiecare lectură primeam vești dintre cele mai bune, însoțite de asigurarea că nu peste multă vreme vor vedea lumina tiparului. Ba mai mult, un director de teatru din capitală îmi promitea alcătuirea unui „triptic“ ce urma să unească sub un titlu atrăgător, pe cele mai bune — după părerea lui — într-un spectacol semnat de un regizor de prestigiu, ceea ce mi se părea mai mult decît visasem, pentru că,

trebuie să mărturisesc, scrisesem teatru „pentru lectură“. Chiar volumul purta un subtitlu în acest sens.

Simțeam însă mereu că toate aceste gînduri bune pentru piesele mele depindeau de un „dacă“ exprimat odată foarte clar și în scris de un editor de prestigiu — Mihai Gafița : „dacă s-ar primi o viză pentru așa ceva, nu ne-am da în lături să le publicăm“. Scrisoarea lui o păstrez cu pioșenie și astăzi, fiind mai cuprinzătoare și de mare folos pentru un tînăr scriitor cum eram atunci. Mi-a dat de înțeles că „încă“ e greu de conceput ca niște „piese dedicate unor perioade mai puțin luminate de istoriografia contemporană“ să poată vedea așezarea în paginile unei cărți. „Dar te rog să scrii mereu, cine știe...“

în climatul creat de Congresul al IX-lea

propriu-zis tema și subiectul piesei, oprindu-mă în mod intenționat, în cele trei acte, la anii 1948, 1958, 1968. Este vorba de promoția universitară a anului 1948, de tinerii intelectuali care însuflețiți de idealul revoluției au pornit la drum sincer angajați, dornici să schimbe lumea, increzători în izbândă. Ei s-au izbit însă de zidul carrieriștilor, oportuniștilor, concretizați în piesă de profesorul Dumitriu, un individ camuflat, ros de ambiții personale, avid de glorie care, într-un context istoric de puternice frământări, reușește să ascundă adevărul, să mimeze „atașamentul” și să profite din plin de înscenările pe care le organizează, pentru a discredita și acuza elementele cu adevărat valoroase (Victor Dumbravă, Anca Cernat) însușindu-și în mod ilegal munca lor.

O luptă acerbă, surdă, ce se desfășoară prin confruntări dramatice zguduitoare, pe care le-am trăit de fapt personal, făcând parte din generația care a cunoscut în mod nemijlocit momentele istorice evocate în piesă.

Aș vrea să menționez și faptul că din analiza mecanismului social care a făcut posibilă apariția erorii în „cazul” lui Victor Dumbravă, dar mai ales din analiza circumstanțelor care au făcut nece-

---

M-am apucat să scriu *Inima*, o piesă în mai multe tablouri „dedicată marelui act al Unirii din 1918, rememorând câteva episoade din viața unor mari bărbați care au pregătit, printr-o luptă de decenii și de exemplară neînduplecare în fața prigoanei, acest mare eveniment” — după cum scria cu căldură despre manuscris criticul Dumitru Chirilă, într-o binevoitoare recomandare către o editură. Pentru că numele eroului principal, Vasile Luca-ciu, „Leul din Sisești”, căpătase valoare de simbol în epoca despre care scrisesem. Amîndoi — criticul și autorul — iubeam această piesă pentru că era cea dintâi, din câte cunoșteam noi, care „judeca” evenimente de la înălțimea prezentului, demonstrînd că de mult adevăr și suflet se așezase și construise în fiecare acțiune

din Transilvania la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea. Cum „Memorandumul”, un act de foc pentru conștiința națională, a realizat în epoca modernă monolitizarea conștiinței naționale a românilor de pe ambele părți ale Carpaților, iar Vasile Lucaciu fusese „un ferment al acestor evenimente”.

Apelarea la document era doar un suport, optica, sensul întregii piese se voiau deci o *depoziție* la marile proces, venită de la un scriitor din a doua jumătate a veacului XX.

Dar piesa era mereu „discutată” și „re-programată” din cauza poziției scriitorului, mult prea „îndrăzneță și uneori tendențioasă în alcătuire”. Mi se dădea să înțeleg că „încă nu sînt coapte condițiile” ca un personaj ca Vasile Lucaciu

sară și firească înlăturarea acestei erori (transformarea „cazului” într-un moment semnificativ în procesul făuririi noii conștiințe socialiste, fapt posibil datorită deschiderii ideologice și politice, marcată de Congresul al IX-lea al partidului) se desprinde cu pregnanță ideea că majoritatea intelectualilor au dat dovadă, chiar și în încercările grele prin care au trecut în acea perioadă, de robustețe tonică, de încredere și profund atașament față de partid. Și încă un lucru care de asemenea merită cred menționat: deși piesa se încheie aparent cu un happy-end, căci toate lucrurile intră în matca lor normală, în final mai apare, cum era și firesc, o îngindurare lucidă, un îndemn din adine la principialitate și rațiune, căci lupta pentru socialism nu se poate face prin contemplație indiferentă, ci numai printr-o angajare totală, o participare deplină la tumultul efervescent al epocii.

După 16 ani de la premiera absolută care a avut loc la Teatrul Mic (montat în regia lui Ion Cojar, acest spectacol din 1971 a fost premiat la Concursul Național de Creație și Interpretare, organizat în cinstea semicentenarului partidului) — între timp a fost reprezentată pe multe alte scene ale țării, la radio și televiziune — piesa — Timp și adevăr — se bucură încă de succes.

Anul trecut, de pildă, spectacolul secției maghiare de la Teatrul de Stat din Sf. Gheorghe, în regia lui Constantin Codrescu, a primit la Festivalul de Teatru Contemporan de la Brașov premiul special al juriului, iar în acest an un alt premiu în cadrul Festivalului Național „Cîntarea României”.

Contemporaneitatea acestei piese se datorează, desigur, în primul rînd temei pe care o abordează, una din multele teme generoase pe care Congresul al IX-lea al partidului ni le-a oferit nouă, scriitorilor, ca sursă permanentă și inepuizabilă de inspirație.

Eugenia BUSUIOCEANU

„plin de contradicții încă neelucidate” — să fie adus pe scenă sau într-o curte „ce ar putea influența negativ pe cei ce nu sînt suficient pregătiți în istorie. Încă timpul nu a rostit judecățile lui pentru aceste evenimente”.

Curînd însă — „actele de curaj” au primit indemnul să se manifeste. Pătrunderea în istorie nu mai era „o fugă de la realitate”, ci dimpotrivă, o luminare a unor tradiții dintre cele mai scumpe poporului român, a legării firești de năzuințele milenare ale unității, ale dorinței de pace și echitate socială, a așezării în matca bunului simț a relațiilor dintre neamurile pămîntului. Umanismul pe care se construise modul de gîndire al poporului român era prețuit și stimat, ajungînd, în sfîrșit, în acte de partid și de stat. Fram

imediat după Congresul al IX-lea al partidului, cînd istoria națională nu mai era considerată un simplu depozit de fapte, ci însăși viața poporului nostru.

Așadar, mi se pare firesc că în anii următori au apărut multe și importante piese de inspirație istorică...

În acea vreme a apărut și *Inima*, cu multă întîrziere, dar într-un context nou, care m-a îndemnat să gîndesc la o suită de zece piese istorice inspirate din evenimente care n-au cunoscut o atenție prea mare din partea scriitorilor. Bucuria că toate sînt azi cunoscute și că s-au bucurat de primire bună din partea criticii și mai ales a publicului trebuie s-o caut în acele zile pline de porniri entuziaste.

Mircea BRADU